

Sağduyu - 2

HABİP TÜRKER

Geçen yazımıza kaldığımız yerden devam ediyoruz. İnsanın duyuş ve biliş kapasitelerinin amacına uygun bir şekilde gelişim göstermesi ve çalışması olarak açıkladığımız sağduyunun çekirdeğini temkin oluşturmaktadır. Sağduyu, mekânla aynı kökten gelen ve ayağını yere sağlam basmak demek olan temkin duyuş ve bilişimizi bulanıklaştırıp körleştiren inanç ve tutumlara karşı açıklığı, berraklığı temele alarak tutum geliştirmek demektir. Başka bir deyişle, boşlukta değil sağlam bir zeminde davranmak, sağduyulu davranışın özüne ait bir eylemdir. Bunun ilk adımı başkasına karşı kalbimizi tamir etmek, beynelmilel gıybetten kaçınarak hüsnüzan etmek, en azından suizandan kaçınmaktır.

Temkin, aslında kaygının zıddıdır. Kaygıda bastığımız zemin kaygandır, sürekli sendeleriz; her an düşme tehlikesiyle karşı karşıyayızdır. Bu da bizde korkuya yol açar. Korkuyla davranır, korkuyla hareket ederiz. En ufak yaprak hışırtısını dahi tehdit olarak algılarız. Böylece çevremizi bir tehdit hatta düşman olarak görmeye başlarız. İnsanların makul ve haklı taleplerine tepkisel davranır, böylece otoriterleşmenin önünü açmış oluruz. Hakikaten de otoriterleşme sanıldığı gibi bir temkin değil, bir kaygı durumudur. Bir çocuğun zihniyle

karanlığa resim çizmesi gibi otoriter de karanlığı tehdit ve düşmanla doldurur. Bunun en iyi örneği ülkemizin geçen yüzyılda yaşadıklarıdır. Devlet; kendi vatandaşını tehdit olarak algılamış, bu algısının yol açtığı sınırlarla boğuşmak için yıllarını heba etmiştir. Öte yandan gerçek tehditleri de algılayamamıştır.

Kaygıda bastığımız yer sağlam olmadığı için gerçek tehditle gerçek olmayanı birbirinden ayırmada güçlük çekeriz. Oysa temkin bunu fark etmede her zaman daha büyük kolaylık sağlar. Çünkü sağduyu dediğimiz yetiler külliyyatımız bu esnada çok verimli çalışmaktadır. Bu yüzden barışa götüren en evrensel yol, sağduyudur.

Sağduyunun başka bir koşulu, uyku dışında, her nefes alışverişte uyanık olmaktır. Bir yazarın (Fromm) dediği gibi çağımızdaki insanların en temel sorunu uykudakilerin uyanık, uyanıkların ise uykulu olmasıdır. Bunun nedeni modern bireyin sürekli kaygı içinde yaşamasıdır. Kaygı, uykularımızı böler; uyku zamanı sürekli hesap kitap yaparız. Hesap kitap yapma zamanında ise sürekli uyuklarız. Bu durumun yol açtığı şey biteviye sarhoşluktur. Temkinsizlik, kaygıyı; kaygı da tekinsizliği doğurur. Tekinsizlik temelde olumsuz anlamda hedef göstermek; sisli, bulanık bir bölge resmi çizmektir. Bir bölgeyi ya da bir kesimi tekinsiz olarak görmeye başladığımızda farkında olmadan kendimizi de tekinsiz hâle getiririz. Şiddete her an hazır hâle geliriz. Sürekli kaygı ve tekinsizlik, biteviye nefret ve şiddeti; bu da ardından cinayeti getirir.

Sevgi, nasıl ki kendimizi başkasına açmak, onun içimize nüfuz etmesine müsaade etmekse, nefret de kendimizi ona karşı kapamak, onun gönül zarımızdan içeri girmesine müsaade etmeyecek şekilde katılaştırma. Kuşkusuz bu tutum bizi sağduyusuz tutum ve davranışların kucağına atar. Şiddete meyyal hâle geliriz. Karşıdakine kendimizi

kapayıp, katılaştırdığımızda, onun canlı olup olmadığını idrak edemeyiz. Böylece ona kolayca şiddet uygularız. Davranışımız sanki bir canlıya değil de bir taşla yönelikmiş gibi bir tutum içine gireriz. Bu bakış açısından cinayetin anlamı, aslında öldürdüğümüzü yeniden öldürmektir.

Sağduyu; her nefes alışverişte uyanık olmak derken, kaygıyı değil, tefekkür ve düşünümü her daim sürdürmeyi ve çevreye ibret nazarıyla bakmayı kastediyoruz. Sağduyuyla hareket edip etmediğimizi anlamının bir yolu, coşku ve sarhoş edici mutluluk yerine huzur ve tatminkâr bir mutluluk duyup duymadığımıza bakmaktır. Sağduyusuzluk yetilerimizin bir anarşisi olduğundan çoğu kimseye sağduyusuz fikir ve görüşler özgürlükçü gelir. Özgürlüğü; düzensizlik, anarşi olarak anlamak yerine, ilk önce nefsimizle mücadele olarak anlamak daha yerinde bir görüştür. Dünyayı özgürleştirmenin yegâne yolu insanın kendisini özgürleştirmesi, nefsinin arzu ve isteklerini ilahlaştırmaktan vazgeçmesidir.

Tam burada sağduyunun başka bir anlamı daha ortaya çıkmaktadır: Tahammül. Aynı kültür daire-i içinde bile sayısız farklılıklar vardır. Nitekim kimimizin doğru bulduğunu kimimiz yanlış hatta aşırı yanlış bulabilmektedir. İşte burada nasıl tavır takınacağımız önem arz etmektedir. Tahammülü mü yoksa inandığımız şekildeki iyiliği emredip kötülükten sakındırmayı mı tercih edeceğiz. İlkini tercih edenler, ikincisini hoşgörüsüzlük; ikincisini yeğleyenler ilkini kayıtsızlık, vurdumduymazlık olarak niteleyebilir. Oysa her ikisi de sağduyunun gerektirdiği tutumlardır. Bu yüzden ikisini birden seçmek yani inandığımız iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışırken, ilgili kesimlerin karşıt tavırlarına tahammül etmek; tahammül ederken de iyi bildiğimize çağırarak, kötü bildiğimizden sakındırmaya çalışmak sağduyunun anlamına daha uygundur.